

Medlemsbladet

Uppsala Senioruniversitet Årgång 44 Nr 1 Januari 2022

Höstkollegiet	4
Slutförvaring av kärnbränsle	6
100-årsregnet över Uppsala	7
Är demokratin på tillbakagång?	8
Resor och studiebesök	11

Medlemsbladet

Medlemsinformation för Uppsala Senioruniversitet. Utkommer med fem nummer per år.
Ansvarig utgivare: Per Olof Osterman
Redaktion:
Frederic Öberg (ordförande),
Inger Hammer (foto), Annika Lundmark,
Barbro Nilsson Garbergs (layout)
Maivor Sjölund, Kristina Söderlind
Rutberg och Maria Wold-Troell (layout).
usu-redaktionen@googlegroups.com
Tryckeri: Wikströms Tryckeri AB, Uppsala
ISSN: 1651-0445

Omslag

Kungshögarna, foto Inger Hammer

Uppsala Senioruniversitet

Org nr 81 76 02-4969
Ordförande: Per Olof Osterman

Sekretariat

Adress: Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala
Tel 018-24 35 01
Öppettider: Vardagar 10-12
E-post: usu@usu.se
Malin Åkerblom, ordförande
070-354 27 62

USU:s årsavgift

För att delta i USU:s aktiviteter måste du ha betalat årsavgiften 250 kronor. Den betalas mot faktura som kommer i november och avgiften gäller följande kalenderår. Bg 434-3398.

Meddela adressändring!

Ändra [e-post](#), [annan adress](#) och [telefonnummer](#) under Mina sidor på vår webbplats eller meddela expeditionen så får du den information som du ska ha.

www.usu.se

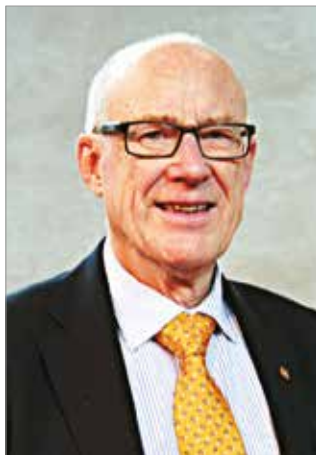
Nästa nummer 2 2022
utkommer 4 april 2022
Manusstopp 4 mars

Senioruniversitetet i samverkan med
Folkuniversitetet/Kursverksamheten
vid Uppsala universitet

Uppsala
Senioruniversitet

 Folkuniversitetet

God fortsättning på det nya året och välkomna till vårens program!

När detta skrivs försämras pandemiläget oroande snabbt i omvärlden men i Uppsala är smittspridningen fortfarande begränsad och hela höstens program verkar kunna genomföras som planerat. Närvaron i lokal har varit något mindre än den tillåtna, det har varit möjligt att hålla avstånd vid föreläsningarna och många har sett föreläsningar på film. Vårens program har planerats på samma sätt med föreläsningar och nästan alla studiecirk-larna i lokal och med många filmade föreläs-

ningar i Missionskyrkan. Precis som tidigare har vi en stor bredd i vårens utbud, vilket vi även kunde informera om vid 60plus Mässan i november. Många var intresserade och det är alltid lika roligt att få berätta om vår verksamhet.

Senioruniversitetets kostnader ökar under 2022, så styrelsen har beslutat att höja deltagaravgifterna för studiecirk-larna från och med våren 2022 med 17 procent.

Det är dessvärre inte osannolikt att vår verksamhet i vår påverkas av ökad smittspridning och nya varianter av viruset. Vi håller fortlöpande kontakter med smittskyddsläkarna i Uppsala för att anpassa vår verksamhet till rådande läge. Även vid försämrat pandemiläge har vi goda förutsättningar att genomföra största delen av vårt program, vi kan återgå till att delvis genomföra aktiviteter digitalt. Vår organisation har under senaste åren skaffat sig datamognad och därmed flexibilitet.

Senioruniversitetets fina verksamhet bygger på engagemang och arbete i alla våra åtta arbetsgrupper med drygt 90 volontärer. En mycket viktig insats utförs av våra AV-tekniker som hjälper till med tekniken vid föreläsningarna. Det är mycket glädjande att så många anmält sitt intresse att ställa upp som AV-tekniker efter artikeln i Medlemsbladet och uppropet till alla medlemmar.

Sköt om er och varmt välkomna till vårens aktiviteter!

PO Osterman, ordförande

Från sekretariatet

Fredag 14 januari öppnar vi för anmälningar till vårens program. Om du på dator, padda eller mobil loggar in på Mina sidor i god tid före kl. 10, är du med i lottdragningen om köplats kl. 10.00. Många kan boka sig samtidigt, och i höstas hann systemet med 2 600 bokningar redan första timmen. Om du har skickat in skriftlig anmälan börjar vi lägga in dina önskemål kl. 10 efter att ha blandat om de inkomna lapparna. Vill du bara gå på sådant som brukar ha gott om plats kan du vänta tills senare. Antal lediga platser visas nu i realtid på startsidan, utan inloggning.

Senioruniversitetet följer en miljöpolicy. Digitaliseringen spelar oss i händerna. Ju fler fakturor vi kan sända per e-post, desto färre papper och kuvert behöver vi förbruka. Många bäckar små ...

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

Uppsala Senioruniversitets årsmöte hålls fredagen den 22 april med start kl 12.45 i Kyrksalen i Missionskyrkan. **OBS tiden!** Ärenden enligt stadgarna. Motioner som medlemmarna önskar få behandlade på årsmötet ska vara styrelsen tillhanda senast 1 februari 2022. Motioner skickas till USU:s expedition Bergsbrunnagatan 1, 753 23 Uppsala

TISDAGSFÖRELÄSNINGAR

Tisdagsföreläsningarna är fritt tillgängliga för de medlemmar som har betalat årsavgiften. De filmas så att medlemmarna kan titta på dem på www.usu.se under två veckor efter respektive föreläsningstillfälle. Alla tisdagsföreläsningar hålls i Missionskyrkans kyrksal, S:t Olofsgatan 40.

25 januari Orvar Löfgren

När Sverige blev svenskare. Folkhemsbygge och vardagsliv

8 februari Elinor Torp

Skuggorna som bygger Sverige. Om arbetslivskriminalitet

22 februari Jessica Palmqvist

Omhändertagande av använt kärnbränsle – nu och i framtiden

8 mars Jenny Eriksson Lundström

Storebror ser dig. Om samhällets digitalisering och övervakningskapitalismen

22 mars Johanna Andersson och Irina Persson

Om 100-årsregnet kommer. Uppsalas planering för att hantera skyfall och översvämningar

5 april Gunnar Söderdahl

Organtransplantation – historik, möjligheter, utmaningar

19 april Leif Zern

Svensk teater och teaterliv under 50 år

3 maj Sara Holmgren

Slaget om skogen. Vem får bestämma om skogens framtid?

Programbladet

Uppsala Senioruniversitet

Vårterminen 2022

Programbladet innehåller alla tisdagsföreläsningar, serier studiecirkel och resor planerade under VT 2022. Fler resor kan ordnas under terminen och presenteras i MB 2-2022.

KVÄLLSSALONGER

Nils Ferlin

"Lura i människorna allvarlig poesi genom att tjusa dem med formen."

Så beskrev den folkkäre poeten Nils Ferlin sina tankar om betydelsen av formen för att diktens ord skulle nå fram till läsaren i sin första intervju 1931. Nils Ferlins diktsamlingar såldes i stora upplagor och många av dikterna har tonsatts.

Hans och Kristina Rutberg kommer att berätta om Nils liv och verk, särskilt i förhållande till tonsättning och musikalitet. Hans är systerdotter till Nils och författare till boken *Efterskörd*, en bildbiografi över Nils Ferlin. Vi kommer också att få höra Torsten Mossberg, sångare och tidigare medicinalråd, med ackompanjatör framföra några av Nils' tonsatta dikter.

Tid: Onsdagen den 9 februari 2022 kl. 19.00

Plats: Storgatan 11, Träffpunkten

Avgift: 175 kronor. Förfriskningar ingår.

Anmälan till sekretariatet tfn 018-24 35 01.

Första anmälningsdag: fredagen den 28 januari fr.o.m. kl 8.00.

Ansvariga: Ingrid Åberg, 070-302 39 27 och Gunilla Öbrink, 070-324 65 45

Är demokratin en historisk parentes?

Denna kvällssalong har skjutits upp flera gånger, men kommer kanske nu äntligen att bli av.

Mänskligheten står i dag inför omfattande och väl kända utmaningar: klimatförändringar, flyktingströmmar, storskalig populism som riskerar skapa sociala och ekonomiska spänningar.

Patricia Mindus, professor i praktisk filosofi och **Sverker Gustavsson**, professor i statskunskap, samtalar om problem som kan uppstå när den demokratiska staten och dess form av medborgarskap, som vi under modern tid vant oss vid möter en värld i förändring.

Tid: Torsdagen den 17 mars kl. 19.00.

Plats: Storgatan 11.

Avgift: 150 kronor. Förfriskningar ingår.

Anmälan: till sekretariatet tfn 018-24 35 01.

Första anmälningsdag: måndagen den 7 mars fr.o.m. kl. 8.00.

Ansvariga: Ingrid Åberg, 070-302 39 27 och Gunilla Öbrink, 070-324 65 45

HÖSTKOLLEGIUM 29 oktober 2021

En fin höstdag samlades nästan 50 funktionärer och cirkelledare på Senioruniversitetet till ett höstkollegium på hotell Clarion.

Jörgen Boivie hälsade välkommen och gav oss en del allmän information. Ungefär 900 medlemmar har förlorats under pandemin, men nu har 300 återvänt. Hela 740 medlemmar deltar nu i studiecirkel. PO Osterman berättade om 60-plus mässan på Fyrishov 17-18 november där vi kommer att informera om vår verksamhet.

Sekretariatet presenterade sig också: Elva personer arbetar aktivt inom gruppen med lokaler på Bergsbrunnagatan 1 där samarbetspartnern Folkuniversitetet (FU) finns.

Från FU deltog Carin Aronsson och Helena Jones. Helena berättade om ett system för digital närvarokontroll som man nu utformar.

Svante Agnestig från Campus Gotland höll en givande föreläsning med rubriken "Inkluderande Zoom-möten" (se nedan).

Efter en fruktpaus vidtog grupparbeten där vi gemensamt reflekterade över för- och nackdelar med Zoom, teknikfrågor om akustik och ljudbehandling samt finansiering av utrustning för att möjliggöra hybridmöten (deltagare i rummet och på länk). Många av oss tror att utvecklingen av hybridteknik kommer att betyda mycket, inte bara för den som bor långt från Uppsala utan också för den som på grund av handikapp eller krasslighet har svårt att komma. I det sammanhanget diskuterades USU:s ledningsstrategi och eventuell finansiering av ett projekt via Allmänna arvsfonden för utveckling av hybridtekniken.

Det blev ett mycket trevligt tillfälle för samvaro, där idéer tog form både för nuvarande verksamhet och den framtida utvecklingen av USU:s breda programutbud.

Inkluderande Zoom-möten

Svante Agnestig är systemadministratör vid Avdelningen för universitetsgemensamt IT, Uppsala Universitet, Campus Gotland. När Högskolan på Gotland 2013 blev en del av Uppsala universitet ökade behovet av dialog, inte minst digital sådan, mellan campus i Uppsala och campus Gotland. Det är vanligt att en lärare håller sin föreläsning i Uppsala, ibland med studenter i lokalen samtidigt som studenterna på campus Gotland är uppkopplade. På motsvarande sätt uppstod även behov av kontakter inom administrationen.

Den första tiden efter samgåendet framfördes många klagomål om otillräcklig teknisk utrustning. Framför allt var det ljud- och bildkvaliteten som ansågs vara undermålig. Det gick inte att höra på grund av brus och buller samt att många pratade i munnen på varandra. Det var också svårt att se varandra när kontrasterna mellan ljus och mörker var för skarpa. Men den tekniska utrustningen på Gotland och i Uppsala var inte problemet, utan det visade sig ligga i hur vi som människor talar, lyssnar och beter oss i den digitala miljön där bild och ljud är bärare av information och kunskap.

Ankki Mattisson diskuterar med Jörgen Boive.
I bakgrunden Malin Åkerblom.

Svante Agnestig, Lasse Sunnås och Ulrika Tornberg.

Ljuddisciplin var ett ledord i Svantes framställning. Det behövs tydliga regler för möten på Zoom. Detta budskap gäller både föreläsare, cirkelledare och deltagare i serier och cirklar. Vad vi särskilt bör beakta när vi använder digital kommunikation, som Zoom, handlar om hörsel och ljud. I en rumslig miljö sorterar vanligen vår hörsel bort störande ljud så vi kan fokusera på den som talar. Men det klarar inte tekniken. Allt fångas upp i en mikrofon och det gäller särskilt mikrofonen i en laptop. Han rekommenderar därför att den som leder mötet använder headset. Då kommer mikrofonen nära munnen och talet framträder tydligare än bakgrundsljuden. Dessutom blir hörbarheten bättre för ledaren.

Som cirkeldeltagare bör man alltid sätta mikrofonen på "mute" när man inte talar, (och komma ihåg att sätta på den när man vill in i diskussionen). Om deltagarna har sina mikrofoner på fångas en rad bakgrundsljud upp: slammer med kaffekoppen, prassel med papper eller en familjemedlem som smyger förbi med en sidokommentar. Allt hörs. Är man då 10-12 deltagare kan det bli svårt att höra vad som egentligen sägs.

En sak att tänka på är att det finns en tidsfördröjning i program som Zoom. För Zoom är det ca en kvarts sekunds fördröjning av ljudet. Det medför att det kan vara svårt för cirkeldeltagaren att komma in i diskussionen. Svante menade att för att komma in i samtalet måste man näst intill avbryta den som talar och det kan kännas mindre bra. Man kan i gruppen komma överens om att hålla upp en hand när man vill komma in i diskussionen. Cirkelledaren kan då styra diskussionen och ljuddisciplinen blir bättre och oljuden färre.

Beträffande ljus ska man försöka åstadkomma ett så jämnt ljus som möjligt i det rum man sitter. Direkt ljus från ett fönster kan medföra att ena ansiktshalvan lyser vit medan den andra försvinner i den mörkare bakgrunden. Det kan hjälpa att dra för en gardin.

Många har erfarenhet av att man blir trött efter ett par timmar i ett Zoom-möte. Ofta blir det en anspänd koncentration att sitta framför skärmen. Om man inte själv ska yttra sig utan bara lyssna på en föreläsning kan det vara befriande att stänga av sin mikrofon och kamera, resa sig upp och röra sig. Man kanske kan fixa en kopp kaffe medan man lyssnar på föredraget. Ett annat knep är att sänka ljusstyrkan på skärmen. Cirkelledare ska tänka på att lägga in korta pauser ofta. Ett långt pass kan lämpligen delas upp till ett par timmar på förmiddagen och ett par timmar på eftermiddagen.

Under ett så kallat hybridmöte, man har deltagare både i rummet och på länk, är det viktigt att ledaren direkt synliggör dem som är med på länk och ställa direkta frågor till dem. Det är annars lätt att de glöms bort.

Maivor Sjölund och Kristina Söderlind Rutberg,
foto Inger Hammer

"Vi har visserligen en nedgång i antalet medlemmar, men jag tror inte att det finns någon anledning till oro", säger kassaförvaltaren Ingemar Åkesson.

USU deltog i 60plus Mässan i år

Seniormässan arrangerades i höstas för första gången sedan 2019, denna gång i Fyrishovs mässhall den 17-18 november. Uppsala kommun bjöd in oss och nio andra föreningar i Uppsala att gratis ställa ut på ett "föreningstorg" som kommunen hyrt. Kommunen ville "stärka hälsa och välbefinnande hos äldre genom engagemang i föreningslivet" på detta sätt.

Eftersom vi tappat många medlemmar sedan föregående år tackade styrelsen ja till erbjudandet. Förutom information till besökare vid våra montrar fick föreningarna också tillfälle att framträda med kort information vid den stora scenen och mer utförlig sådan på en scen vid föreningstorget. Många besökare var intresserade av USU:s verksamhet och stannade vid montern. De medförda Program- och Medlemsbladen hade en stor åtgång. Även socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi, som passerade tillsammans med äldrenämndens ordförande Eva Christiernin, intresserade sig för vår verksamhet och fick ett av höstens programblad.

Uppsala Senioruniversitet brukar inte annonsera om sin verksamhet, men styrelsen beslutade innan mässan att dels annonsera i den mässbilaga som distribuerades med UNT, dels senare publicera några mindre annonser på första sidan i UNT:s kulturbilaga. Vi hoppas att detta, tillsammans med vårens fina program i lokal, ska locka fler att anmäla sig som medlemmar.

Per Olof Osterman, foto Inger Hammer

Claes Leijon värvar nya medlemmar.

Kommunens tekniker försöker få bildspelet att fungera.

Slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall – en bakgrund

Drift av kärnkraftreaktorer för elproduktion ger som biprodukter ett sammansatt avfall med många komponenter där det ingår både kort- och långlivat radioaktivt avfall. Det använda kärnbränslet måste avklinga i radioaktivitet och värmeutveckling under minst 30 år innan det kan hanteras för att förpackas och inneslutas i kapslar, och som planeras, slutförvaras i berggrunden.

I Sverige är det Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) som på uppdrag av kärnkraftverkens ägare har fått ett uppdrag att planera för och ansöka om tillstånd att bygga ett slutförvar för det använda kärnbränslet. Ansökan görs till Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) enligt strålsäkerhetslagen och prövas parallellt enligt bestämmelser i miljöbalken av Mark- och miljödomstolen.

Kärnkraftverk har varit i drift i Sverige sedan 1970-talet. I dagsläget har flera reaktorer tagits ur drift. Beräkningar som görs pekar på att cirka 11 000 ton använt kärnbränsle från svenska kärnkraftverk kan komma att behöva lagras och förvaras på ett långsiktigt säkert sätt i över 100 000 år.

Det använda bränslet förvaras i ett mellanlager i Oskarshamns kommun, centralt lager för använt kärnbränsle, CLAB. Bränslet förvaras under jord i vattenfyllda bassänger, där radioaktiviteten avklingar under värmeutveckling. Vattnet skyddar mot strålning och bränslet kyls med pumpsystem. Enligt SKB:s planer skall bränslet efter cirka 30 år paketeras i kopparcyndrar med 1 m diameter och 5 m längd. Kopparkapslarnas tjocklek blir enligt ansökan 5 cm. SKB ansöker om tillstånd att få förvara upp till 6 000 kopparkapslar med använt kärnbränsle vertikalt i borrhål i tunnlar. Kapslarna ska omges av bentonitlera på ett djup av cirka 500 m ner i berggrunden.

Att lokalisera plats för ett slutförvar har tagit lång tid med många kommuner involverade. I slutskedet återstod de båda kärnkraftkommunerna Oskarshamn och Östhammar, där en majoritet av politikerna i respektive kommunfullmäktige beslöt att ge SKB tillstånd att göra provborrningar och utökade platsundersökningar. Flera kommuner hade då avstått från att ge tillstånd till förundersökningar, i flera fall efter rådgivande folkomröstningar. SKB valde slutligen för tolv år sedan att ansöka om att lokalisera ett slutförvar till ett område söder om Forsmarks kärnkraftverk i Östhammars kommun. Två år senare, i mars 2011, ansökte bolaget om att få bygga ett förvar på platsen.

Läget i tillståndsprovningen och aktörer

Efter en omfattande process med kompletteringar kungjordes ansökan i januari 2016. Därefter följde en period då yttranden i sakfrågor lämnades till mark- och miljödomstolen, som behandlar ärendet enligt Miljöbalken. Det följdes av en huvudförhandling i domstolen hösten 2017 som gällde en ombyggd anläggning för mellanlagring och inkapsling, CLINK, i Oskarshamns kommun och slutförvarsanläggning i Östhammars kommun.

Efter avslutad huvudförhandling lämnade Mark- och miljödomstolen yttrande till regeringen i början av 2018.

Små bitar av kopparkapslar i bentonitlera för att undersöka korrosion under lång tid. Foto: Daniel Svensson. Källa Ny Teknik

I yttrandet slogs fast att regeringen inte kan godkänna SKB:s metod som den presenterats. Domstolen gav inte klartecken för SKB och pekade på att SKB inte visat att kopparkapslarna håller långsiktigt.

Efter detta krävde regeringen svar från SKB, som presenterade kompletteringar våren 2019. Inte alla som yttrade sig över kompletteringen ansåg att den var godtagbar.

Den tyngst vägande kritiken har kommit från korrosionsforskare vid Kungliga tekniska högskolan (KTH). De menar i korthet att SKB:s kompletterande svar inte alls var tillräckliga för att visa att kopparkapslarna långsiktigt uppfyller kraven för att kunna innesluta bränslet de långa tidsperioder som säkerheten kräver.

Även Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) lämnade yttrande till regeringen. SSM:s linje har varit att hänvisa till en stegvis prövning. Strålsäkerhetsmyndigheten vill pröva oklarheter vartefter de aktualiseras.

Östhammars och Oskarshamns kommun har rätt att avvisa ansökan genom ett vetobeslut i kommunfullmäktige. Båda kommunerna har givit klartecken för lokalisering av de anläggningar som SKB har ansökt att bygga i respektive kommun.

Regeringen har ett statligt råd vid sin sida för expertgranskning, Kärnavfallsrådet. Rådet ger ut årliga sammanställningar av kunskapsläget inom kärnavfallsområdet. Granskning sker även av miljöorganisationer.

Verksamhet för planering, forskning, slutförvaring och granskning finansieras av statliga Kärnavfallsfonden. Fondkapitalet var drygt 77 miljarder kronor vid årets slut 2020. De totala framtida kostnaderna för hantering och slutförvaring av radioaktivt avfall och rivning av reaktorer är minst 110 miljarder kronor.

Hans Jivander

Hans Jivander har arbetat i Östhammars kommun åren 1975–2012, först som hälsovårdsinspektör och miljö- och hälsoskyddschef, 2005–2012 som sekreterare och utredare vid kommunens slutförvarsenhet och vid lokala säkerhetsnämnden för Forsmarks kärnkraftverk.

Tisdag 22 februari kl. 13.15–14.30 föreläser Jessica Palmqvist i Missionskyrkan: *Omhändertagande av använt kärnbränsle – nu och i framtiden*

När störtregnet kommer

Vi har sommarens översvämningar i färskt minne. Gävle, Dalarna, nästa gång kan det vara Uppsalas tur. Men ökande temperatur ökar avdunstningen och molnen rymmer mer vatten innan de tömmer sig. Skyfall, strömmande vatten som inte hinner undan översvämmar källare, tunnlar, underminerar vägar. Förödelse.

Vi förstår att det är bäst att förebygga skador, men hur? Som enskild får man se om sitt hus, men det räcker inte långt om man råkar bo i ett riskområde. Att förebygga skador på anläggningar, byggnader, vägar och järnvägar är samhällets uppgift, kostar förstås också skattepengar, men måste göras. Snabbt, snyggt och kostnadseffektivt.

Ett hundraårsregn är ett regn som inträffar i genomsnitt vart hundra år. Vad händer då?

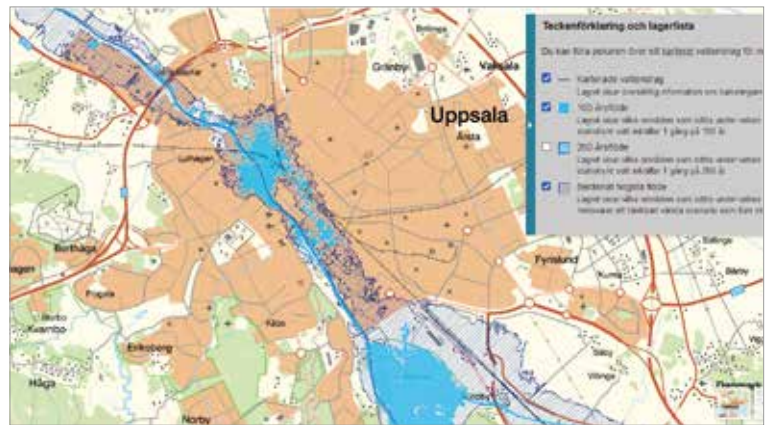
Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB) har karterat Sverige och pekar ut vissa områden som är särskilt sårbara vid stora regn. På MSB.se kan man söka sig fram till översvämningsportalen och ta fram detaljerade kartor. Uppsala med omnejd, egentligen Fyrisåns vattenområde, är ett högriskområde. Det innebär att kraftigt flöde kan orsaka översvämningar över stora områden med bebyggelse, infrastruktur och annat av ekonomisk betydelse. Också plötsliga skyfall kan orsaka lokala översvämningar där vattnet inte hinner rinna bort. Ett exempel var när tunneln under Resecentrum översvämmades 2018.

I tillväxtens namn har exploateringen av markyta fått pågå nästan ohejdat trots många Uppsalabors invändningar. Grönytor och stora träd har ersatts av asfalterade ytor och hus. Nu är vi oroliga för hur de förutspådda väderförändringarna kommer att drabba staden. Politiker av alla färger anser sig dock göra ett gott arbete för att säkra en "grön och hållbar" stad. På kommunens webbsidor hittar jag ingen information om vad detta innebär.

Desto mer glädjande att Senioruniversitetet har bjudit in Johanna Andersson och Irina Persson som ska redogöra för kommunens planering. Irina Persson är hydrolog och arbetar på Uppsala Vatten med dagvattenfrågor. Johanna Andersson är landskapsarkitekt och arbetar med översiktsplanering på Uppsala kommun. De är mycket upptagna men har via e-post svarat på mina frågor och beskrivit Uppsala kommuns planer för att skydda befintlig bebyggelse och motverka ytterligare problem vid ny bebyggelse på obruten mark.

Nya områden ges ofta begränsningar i hur mycket vatten som får tillföras ledningsnätet jämfört med tidigare. Man arbetar med rening och fördröjning för att inte mängder av nedsmutsat vatten ska förorena Mälaren och Östersjön vid stora regnmängder, se bild. Ett exempel: Rosendal etapp 2-5 får inte släppa ut mer vatten än den tidigare helt obebyggda golfbanan. Asfaltering och andra hårdgjorda ytor påverkar alltså inte vattenflödet i ledningarna ens vid häftiga regn.

Om nybyggnaden innebär att skyddsvärda träd tas ned så sker det med dispens från länsstyrelsen och med-

Karta från Översvämningsportalen över Uppsala tätort, 100-årsregn.

Principskiss över rening och fördröjning i två steg.

för ofta kompensationsåtgärder som nyplantering med inhemska arter.

Planering och utredning pågår

Arbete har påbörjats för att ta fram en ny kommuntäckande översiktsplan. Inom den hanteras risker kopplade till klimatförändringar, som extremväder som kan ge översvämningar. Översiktsplanen kommer att gå ut på samråd så att medborgarna kan ta del av det arbete som görs och få möjlighet att framföra synpunkter.

Länsstyrelsens riskhanteringsplan för Uppsala samt kommunens skyfallsplan kommer att vara viktiga underlag. Länsstyrelsens plan föreslår inte specifika åtgärder utan innehåller en kartläggning av risker för människors hälsa, ekonomiska konsekvenser, konsekvenser för kulturarvet och miljön. Den ger också en vägledning om mål och åtgärder samt fortsatt samverkan.

MSB tar just nu fram en uppdaterad översvämningskartering av Fyrisån med bland annat reviderade tröskelnivåer som också kommer att påverka det fortsatta arbetet.

Det är säkert många fler än jag som är angelägna att diskutera och informeras om risker vid skyfall. Vi hoppas på många åhörare fyllda med svåra frågor.

Maria Wold-Troell

Tisdag 22 mars kl. 13.15–14.30 föreläser Johanna Andersson och Irina Persson i Missionskyrkan:
Om 100-årsregnet kommer. Uppsalas planering för att hantera skyfall och översvämningar

Demokratin på tillbakagång i världen

Vårens serie *Om hotet mot vår demokrati* erbjuder ett fullmatat program som behandlar begreppet demokrati ur olika perspektiv. Några axplock: Högerpopulismens återkomst i Europa, Sveriges grundlag, maktmissbruk och korruption, kunskapens betydelse, fakta, journalistikens roll och demokratin inom EU.

Sverige firade under år 2021 hundra år av demokratiskt styre. Trots denna till synes stabila styrform finns det en utveckling som oroar. Så gott som dagligen möts vi av rubriker i media om händelser, tendenser och beslut som kan uppfattas som ett hot mot demokratin.

Den mellanstatliga organisationen Idea (Institute for Democracy and Electoral Assistance) med säte i Stockholm, gör analyser av demokratiutvecklingen i världen. Deras bedömningar grundas på 50 år av demokratiska indikatorer i cirka 160 länder. I november 2021 publicerade de en rapport där de konstaterade att mer än var fjärde person i världen lever i ett land med demokrati på tillbakagång. För första gången nämndes USA bland dessa länder. Enligt Idea började tillbakagången troligen 2019, men accelererade under valet 2020 när Donald Trump ifrågasatte valresultatets legitimitet. Stormningen av Kongressen i Washington DC i januari 2021 bidrar ytterligare till bilden att demokratin är hotad. Även inom EU sker förändringar i länder som Polen och Ungern där rättssystemen och yttrandefriheten satts under press.

Initiativtagare är f.d. fastighetsdirektör Sten Åke Bylund och professor Cecilia Pahlberg. Sten Åke har både inom sitt yrkesliv och som engagerad medborgare arbetat nära den politiska beslutsprocessen avseende samhällsplanering och infrastrukturfrågor. Med sin långa erfarenhet från 1970-talet till idag tycker han sig se en skillnad i hur planeringsprocessen bedrivs av politiker och ansvariga tjänstemän. Öppenheten har minskat liksom medborgarnas möjlighet att göra sig hörda och få konkreta svar på sakfrågor. De svar som ges är ofta av policykaraktär, vad man vill åstadkomma, medan de konkreta sakfrågorna och målkonflikterna lämnas obesvarade. Med vårens serie fullföljer Sten Åke temat från serien "Demokratins historia, aktuella utmaningar och hot" som gavs våren 2019.

Den redan 2020 planerade kvällssalongen med professor i filosofi Patricia Mindus, och professor i statskunskap Sverker Gustavsson om *Medborgarskap och demokrati i den nutida folkvandringens spår* kommer antligen att hållas nu i mars 2022. Vi kan förvänta oss intressanta frågor: Om medborgarskap, vilka utgör folket som det representativa styret vilar på? Hur fördelas beslutsmakt mellan politiker och tjänstemän? Vad är poängen med att demokratin inte föreskriver något visst politiskt innehåll utan är öppen för olika politiska inriktningar?

"Var det öppna samhället en parentes?" Det frågar professor Li Bennich-Björkman, i en krönika i UNT i november 2021. Hon refererar till Karl Popper som under brinnande världskrig skrev *Det öppna samhället och dess fiender*, som publicerades i England 1945. Hon menar att han genom att blottlägga det slutna samhälls logik kunde beskriva dess motsats som bestod av

"individuell frihet, valmöjligheter men inget annat att förlita sig på än det mänskliga förnuftet och förmågan att tänka själv". Hon avslutar med orden "Det öppna samhället kräver en ödmjukhet som gått förlorad".

Demokratier kan uppfattas som svaga genom att de bygger på förhandlingar och kompromisser mellan olika intressen, där utgången tycks oklar eftersom ingen part helt får sin vilja igenom. Det kan tas till intäkt för att partier såväl som riksdag och regering är svaga. Men som Sverker Gustavsson påpekat, förhandlingar är något gott. De balanserar intressemotsättningar i samhället och problem kan lösas på ett pragmatiskt sätt. Ett system med hårda gränser ger ofta hårda motsättningar.

Samtidigt har vårt proportionella valsysteem under senare decennier bidragit till ökat antal partier i riksdagen. Fler har klarat riksdagsspärren på fyra procent vilket medfört att det är fler partier som ska ha sin del av kakan, när de 349 mandaten fördelas. Det medför att det är fler viljor att ta hänsyn till, det blir svårare att bilda koalitioner inför en regeringsbildning. Regeringsunderlaget kan därmed bli skakigare och regeringen kan uppfattas svag alternativt senfärdig med att få gehör i riksdagen för sina förslag. Förhandlingar och kohandel tar tid och riskerar att urvattna reformer och vallöften. Antalet partier i riksdagen är emellertid inte hugget i sten. De kan med tiden både öka och minska i antal och partier kan stärka eller förlora sin position, allt efter framgång eller motgång i ett val.

Regeringsbildningen efter valet 2018 tog 129 dagar av sonderingar och förhandlingar, att jämföra med det tidigare svenska rekordet på 25 dagar (1979). Under 2021 har vi hittills haft två regeringsbildningar, en under sommaren då statsminister Stefan Löfven (S) både avsattes och återvaldes inom några dagar. Onsdagen den 24 november 2021, valde riksdagen Magdalena Andersson (S) till statsminister på förmiddagen och på eftermiddagen lämnade hon in sin ansökan om entledigande till talmannen sedan Miljöpartiet beslutat att lämna regeringen. Måndagen den 29 november valdes hon åter som statsminister, denna gång för en socialdemokratisk enpartiregering.

Maivor Sjölund

Magdalena Andersson. Källa Hallandsposten

Evig kamp mellan fakta och desinformation

I serien *Fusk och fake news – konsekvenserna kommer vi den 10 februari få höra professorerna Bengt Gerdin och Dan Larhammar föreläsa.*

Bengt Gerdin är professor emeritus i intensiv- och brännskadevård och kanske allra mest känd för den breda allmänheten för den omfattande utredning han genomförde 2015 rörande kirurgen Paolo Macchiarinis verksamhet på Karolinska Institutet respektive Universitetssjukhuset. Frågan om fusk och oredlighet i forskning spelade en central roll i den unika utredningen. Ett av de problem som diskuterades rörde den svåra gränsdragningen mellan vård och forskning: vad kan betecknas som vård av en patient i en extrem situation och vad är forskning? Om åtgärderna ingår i ett forskningsarbete måste vederbörliga tillstånd föreligga, inte minst gällande etisk prövning.

Bengt Gerdin kommer att berätta om utredningen med underrubriken *Då allt som kunde gå fel gjorde det – Macchiarini, KI och KS.*

Dan Larhammar är professor i molekylär cellbiologi och preses i Kungliga Vetenskapsakademien. Han är engagerad i föreningen Vetenskap och Folkbildning, där han tidigare varit ordförande. Hans föreläsning har rubriken *Wakefield – mässlingsvaccinforskaren som blev folkhälsans sabotör.*

Andrew Wakefield är en engelsk läkare som i ett arbete som publicerades i Lancet 1998 hävdade att det finns ett samband mellan MMR-vaccin (mot mässling, påssjuka och röda hund) och utveckling av autism hos barn. Det visade sig senare att inga sådana samband förelåg och att Wakefields data var förfälskade. Artikelns drog tillbaka och Wakefield blev delegitimerad 2010 efter extensiva utredningar som initierades av General Medical Council efter årtal av grävande journalistik av reportern Brian Deer.

Wakefield framhärdar dock med sitt budskap och är numera verksam i USA där han framträder som guru för den så kallade antivaxx-rörelsen.

Begreppet "fake news" myntades 2014 i USA av Craig Silverman, verksam inom nyhetsmedia, berättade Dan Larhammar i en föreläsning på Stadsbiblioteket i Uppsala för ett år sedan. Begreppet blev sedan "viralt" genom att både Hilary Clinton och den tidigare presidenten Donald Trump använde det i samband med presidentvalet 2016-17. Mycket talar för att fake news är ett fenomen vi kommer att leva med ...

Kristina Söderlind Rutberg

Inspiration eller missbruk – en farlig balansakt

En av vårens serier bär titeln *Sjukdom i konstens öga. Vi kommer att få lyssna till en rad fascinerande föredrag om konstnärskap relaterat till sjukdom; det kan vara sjukdom som präglar konstnärens liv, sjukdom som motiv och inspiration eller sjukdomars uttryck och hur de förmedlas genom konstnärlig framställning.*

Den 17 mars kommer professor Fred Nyberg att föreläsa på temat *Alkohol och drogers påverkan på konsten.* Fred Nyberg är professor emeritus i biologisk beroendeforskning och grundade 2011 U-FOLD, Uppsala universitets tvärvetenskapliga forum för forskning om läkemedels- och drogberoende. Han blev 2014, som den förste icke-amerikanen, ordförande för International Narcotics Research Conference (INRC). Fred Nybergs forskning har handlat om hjärnan och effekter på hjärnan av alkohol och andra droger, t.ex. anabola steroider och cannabis.

Många konstnärer har levt ett liv präglat av bruk/missbruk av droger. Drogerna har påverkat den konstnärliga gärningen på gott och ont: ibland har konstnären kunnat hämta inspiration och befrielse från hämningar och ångest genom drogpåverkan; ibland har drogerna istället lett till ett självförbrännande liv, sjukdom och destruktivitet. Balansen har varit svår. Många gånger har drogmissbruket till slut segrat med förödande konsekvenser för både människa och konstnärskap.

I den nyligen utgivna boken *Efterskörd*, där en del av Nils Ferlins litterära kvarlåtenskap är publicerad finns följande tragikomiska rader om diktaren och hans tankar kring alkoholruset.

Kristina Söderlind Rutberg

Igår var jag full

Igår var jag full, lekfull och yster
Idag är jag nykter, skamsen och dyster

Igår var jag slav vid lastens brunn
Idag är jag härsken och torr i mun

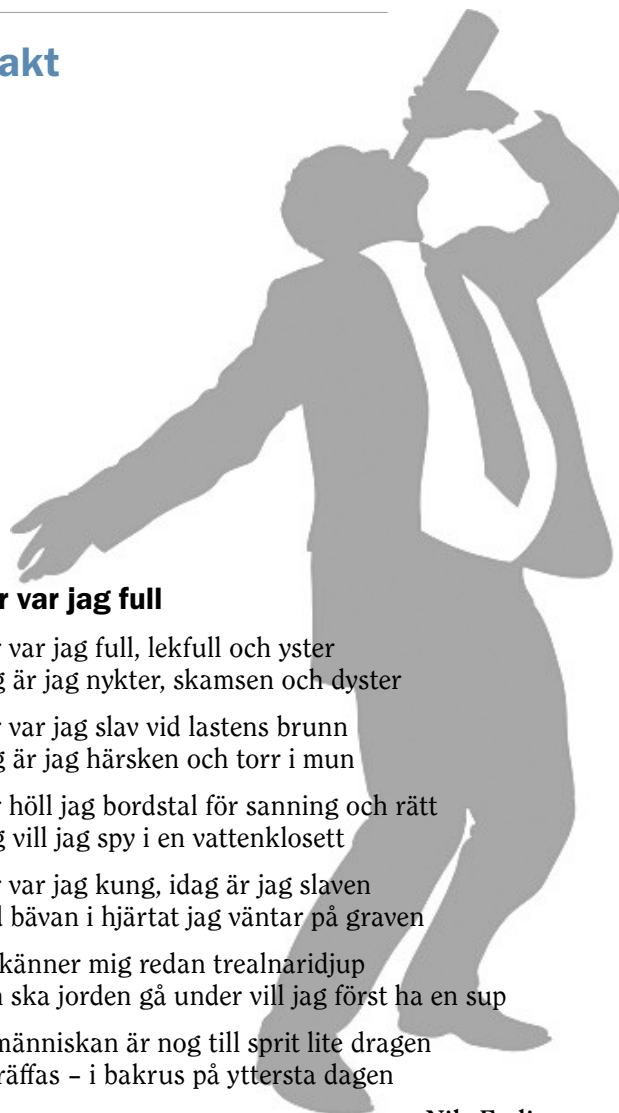
Igår höll jag bordstal för sanning och rätt
Idag vill jag spy i en vattenklosett

Igår var jag kung, idag är jag slaven
Med bävan i hjärtat jag väntar på graven

Jag känner mig redan trealnaridjup
Men ska jorden gå under vill jag först ha en sup

Ty människan är nog till sprit lite dragen
Vi träffas – i bakrus på yttersta dagen

Nils Ferlin

Broderi är alltid lika aktuellt

Initiativtagaren till vårens föreläsningsserie *Berättande trådar: Stygn, sömmar, broderier* beskriver här seriens innehåll. Serien är en hyllning till de skickliga hantverkare som skapat konstverk med hjälp av synål och tråd i alla världens kulturer under alla tider.

I flera av de sex föreläsningarna illustreras broderiets nyvunna och erkända status inom den nutida konsten. När vi idag ställs inför stränga krav att begränsa konsumtionen och minska textilsillet har nya generationer av designers, modeskapare och konstnärer stigit fram och inspirerat till kreativt återbruk genom att sy, sy om, laga, lappa, stoppa och brodera.

Sömnad och broderi utgör mänsklighetens allra äldsta textiltradition. Det finns en mångfald av tekniker, material och användningsområden som är imponerande och respektingivande, särskilt som det huvudsakliga redskapet är så enkelt – en nål – och resultatet ofta så fantastiskt vackert.

Tre av föreläsningarna ägnar jag åt översikter, då jag beskriver sömnad och broderier från skilda epoker och platser i världen. Materialet kommer dels från arkeologiska sammanhang, som tvåtusenåriga mästerverk ur gravfynd från Paracas-halvön i det nutida Peru och från utgrävningar daterade till Kinas Han-dynasti, dels från uråldriga, bevarade folktraditioner från kulturområden i Afrika, Amerika, Asien och Europa. Ofta utvecklades konstarten inom dessa regioner till unika uttryck då man framställde textila konstverk till hemgift, ceremonier och högtidsklädsel. Hovens prakt och religionernas ritualer krävde mycket stora resurser och högt uppdrivna konstnärliga färdigheter inom sömnadskonst och broderiteknik för tillverkning av dräkter, skrudar och textilier avsedda för högtidliga sammanhang.

Under 1800-talet introducerades maskiner för sömnad och broderi som i grunden förändrade behovet av tidsödande handarbete. Redan 1804 hade schweizaren Joshua Heilmann uppfunnit en handstyrd broderimaskin, som drev hundratals nålar i mönsterrapporter genom tyglängderna. Symaskinen, som kom på 1800-talets mitt fick en revolutionerande roll, som knappast kan överskattas. Den fortsatta utvecklingen tog sjumilasteg med introduktionen av 1980-talets nya elektroniska textilmaskiner; med dem skapar nu konstnärer och designers monumentala verk i stygn med digitala hjälpmedel.

Tre förespråkare för kreativt broderi, innovation och vikten av återbruk håller egna föreläsningar. **Eva Sundström** har länge forskat runt Karin Bergöö Larssons textila verk; hon började med en masters-uppsats vid Uppsala universitets konstvetenskapliga institution. I synnerhet har hon arbetat med de många broderade exemplen som finns på Carl Larsson-gården i Sundborn. Vi får höra hur Bergöö studerade allmogebroderier och omvandlade dem med sina egna, högst personliga tekniker i syfte att modernisera konsthantverket. Vi kan förvänta oss nya rön från Sundströms pågående inventering och analyser av Bergöös samlade verk, som hon sätter i samband med regionala stilar från Skåne till Jämtland.

Broderat och lätt kviltat barntäcke i kanthateknik från nordöstra Indien, antagligen tidigt 1900-tal. Bomull, 60 x 60 cm. Bårderna i rött och blått härmar vävda mönster men är broderade. Hela den vita bakgrunden är täckt av mycket små stygn i vitt som förenar de dubbla lagren tyg från utnötta sari som återanvänts.

Katarina Evans från Studio Brieditis & Evans i Stockholm kommer att berätta om firmans designverksamhet som "ett ständigt, nyfiket och passionerat experimenterande och utforskande av textilt hantverk, design och återbruk. Våra metoder och arbetsprocesser utmanar oss med snäva ramar, eftersom det återbrukade materialet är begränsat, ofta spill från textilindustrin, reklamrat mode och uttjänade kläder. Målet är att hitta nya uttryck och utveckla textila tekniker där materialets kvaliteter identifieras och förädlas. I alla projekt har vi lyft frågor om design och hållbarhet, klädkonsumtion och hantverkstekniker."

Anna Nordström är konstnär, baserad i Stockholm och utbildad på Konstfack och i USA. Hon har en lång rad av utställningar bakom sig där hon visat sina textila verk i kviltningsteknik eller korsstygn, ofta i monumental storlek. Hon blev 2013 en av grundarna till Den Nya Kvinnogruppen (DNK), som består av sex konstnärer med ett gemensamt intresse för konst, konsthantverk och feministiska strategier. De arbetar som ett kollektiv med att skapa utställningar och workshops för att motverka konstens patriarkala struktur. I sin egen konst ifrågasätter Nordström vilken roll själva arbetet spelar och huruvida konst är arbete. Hon leker med självhjälpsböckernas formuleringar i sina verk och positionerar sig för att "krossa konstens statiska strukturer å ena sidan och lappa ihop ett konstverk å den andra."

Under 70-talets radikala strömningar vände sig feminister och samhällskritiker mot broderiet som symbol och verktyg för kvinnlig underkastelse. Idag är det intressant att se hur broderikonsten inte längre har stämpeln av "förspilt kvinnoarbete", utan fungerar som ett vitalt och engagerande uttryckssätt i en lång och omhuldad tradition. Även män har för övrigt varit aktiva inom sömnad och broderi i alla tider.

Désirée Koslin

TISDAGEN 15 FEBRUARI**Besök vid Grimsö Viltforskningsstation (SLU) med rovdjursspårning.**

Tider: Avfärd från UKK, Roslagsgatan, kl. 06.30. Beräknad ankomsttid till Grimsö kl. 9.00. Hemfärd samma dag under tidig kväll. Beräknad hemkomst ca kl. 20.30.

Pris: 1 700 kr. I priset ingår bland annat busstransporter och matkostnader (kaffe, lunch, kaffe på Grimsö herrgård, landgång och dryck under hemfärden). Ta gärna med lite frukt m.m.

Första anmälningdag: 20 januari på USU:s webbplats (mina sidor) eller per telefon 018-24 35 01 efter kl. 13.00

TORSDAG 24 FEBRUARI**Stockholms stadsmuseum**

Tider: Avfärd från UKK, Roslagsgatan, kl. 10.00. Åter Uppsala ca kl. 16.00.

Pris: 475 kr.

Ansvariga: Eva Carlestål och Mia Virving.

Första anmälningdag: 31 januari.

TORSDAGEN 3 MARS**Dramaten: Fröken Julie**

Tider: Avfärd kl. 17.00 från UKK, Roslagsgatan. Åter i Uppsala ca kl. 22.30.

Ansvariga: Anki Mattisson och Margareta Knutsson.

Pris: 580 kr.

Första anmälningdag: 7 februari.

28 MARS – 1 APRIL**Berlin**

Mer info kommer att läggas ut på webbplatsen inom kort.

APRIL**Thielska galleriet**

En utställning om samtidskonst. Ännu inga möjligheter att boka visning m.m. Vi återkommer på webbplatsen.

Resegruppen

Ingegerd Appelgren	070 744 43 33
Jeanette Backman	070 381 98 02
Eva Carlestål	070 826 77 30
Margareta Knutsson	073 627 27 02
Eva Lind	076 297 79 95
Anki Mattisson	070 978 15 32
Mia Virving	070 968 76 36

TORSDAGEN 4 MAJ**Gripsholms slott**

Tider: Avfärd från UKK, kl. 09.00 och åter i Uppsala ca kl. 16.30.

Pris: 600 kr.

Ansvariga: Ingegerd Appelgren och Jeanette Backman.

Första anmälningdag: 8 april.

ONSDAG 18 MAJ**Uppsalas hemligheter**

Tider: Kl. 13.30 Start på Upplandsmuseets gård och avslutning vid Carolina Rediviva ca kl. 15.00

Pris: 150 kr

Ansvariga: Jeanette Backman och Eva Lind.

Första anmälningdag: 2 maj.

LÖRDAGEN 21 MAJ**Kungliga Operan: Aida**

Tider: Avfärd från UKK, Roslagsgatan, kl. 13.30. Åter Uppsala ca kl. 19.30.

Pris: 875 kr.

Ansvariga: Anki Mattisson och Mia Virving.

Första anmälningdag: 25 april.

ONSDAG 8 JUNI**Enköpings parker**

Tider: Avfärd från UKK, Roslagsgatan, kl. 09.30. Åter Uppsala ca kl. 15.30.

Pris: 575 kr.

Ansvariga: Jeanette Backman och Eva Lind.

Första anmälningdag: 16 maj.

LÖRDAGEN 27 AUGUSTI**Opera på Skäret: Maskeradbalen**

Tider: Avfärd från UKK, Roslagsgatan, kl. 10.00 och hemkomst ca kl. 23.00.

Ansvariga: Anki Mattisson och Margareta Knutsson.

Pris: Ännu ej fastställt.

Första anmälningdag: 30 maj.

Avgångsplatsen för bussresor är utanför UKK.

Uppsala Senioruniversitetet
Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala

Från skrivarstugan

Ingen nasare!

- Min pappa var inte en nasare! Det sa jag till min bror, hör jag den äldre kvinnan säga med klar och kraftfull stämma.

- Senare höll han med mig och det hedrar honom, berättar hon vidare. Jag tycker mycket om min bror. Det är han som lärde mig ta körkort. Först fick jag lära mig köra hans lättviktare och sedan tränade han mig att köra bil.

Hon sitter med rak rygg i den stora lägenheten, vid bordet med de fina blommorna och den vackra duken, här i en stad i mellansverige och vi samtalar om tider som flytt.

- Min pappa kom från Småland, som du, säger kvinnan och nickar mot mig. Det var på den tiden som äldste sonen ärvde gården och dottern fick en symaskin. De andra fick ingenting. Det var nog därför många emigrerade kring sekelskiftet.

Då kom min pappa på att han skulle försörja sig genom att resa runt i Norrland och besöka hemmen där. Han visste att det fanns behov av vävskedar och annan vävutrustning. Han började med att resa omkring i bygderna och ta upp beställningar. Sedan ringde han ner till tillverkarna i Småland som skickade upp varorna till en station i närheten. Där hämtade min pappa paketen och reste sedan hem till stugorna med de efterfrågade vävskedarna och annan utrustning som behövdes. Han gjorde stor nytta för att kvinnorna skulle kunna utföra sitt viktiga hantverk.

- Det gick bra för honom och efter något år så kunde han skaffa en kemikalieaffär i en kuststad i Norrland. Där träffade han sin fru och affären utvecklades. Många år senare fick min bror överta affären. Då hade han gått en tvåårig utbildning på ett handelsinstitut i Stockholm.

Hon fortsätter: Min bror och jag har haft kontakt med varandra i alla år och han brukar ringa till mig var och varannan dag för att höra hur jag har det.

Innan vi avslutar samtalet säger kvinnan:

- Jag är stolt över min pappa för att han kunde klara sig och oss på ett så bra sätt!

Den äldre kvinnans berättelse väcker minnen hos mig själv. Min egen mammas hantverk som bland annat resulterade i vackert vävda dukar och tyger till kläder åt mig och mina bröder. Jag känner mig stolt över min mamma för att hon kunde klara oss på ett så bra sätt!

Björn Wändel

Bild: Vävskeda från Västerbotten.
Källa Bukowskis.com